

De 'Autoriteit' van de Goeroe

KAREEM VAN GENNIP

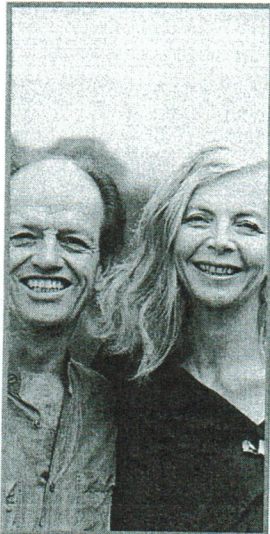
Gesprek met JOEL KRAMER & DIANA ALSTAD, auteurs van *The Guru Papers*.

Spiritualiteit is overduidelijk in. Men kan kiezen: New Age, boeddhisme, een golf van nieuwe esoterische methoden en stromingen, steeds meer door zichzelf uitgeroepen goeroes, en de ene na de andere spirituele bestseller. Kennelijk zijn veel mensen naar iets op zoek. Naar een betere wereld misschien, of naar een harmonieuzer leven? Op zich een goed streven. Maar als we al deze postmoderne gelukzoekerij eens nader beschouwen, is dan wel alles werkelijk zo positief of vernieuwend?

**'Onze gehele
maatschappij
leidt aan een
soort sociaal
virus: het
autoritarisme'**

Dit vroegen de Amerikaanse schrijvers Joel Kramer en Diana Alstad zich al in de jaren tachtig af, toen zij steeds meer verhalen hoorden over goeroes die hun macht misbruikten, financieel, seksueel en autoritair. Al gauw ontdekten ze dat de nieuwe religiositeit in feite doorspekt is met de oude religieuze ideologie. De oude religies, alle autoritair, in een postmodern jasje gestopt. Niks New Age. Er verschijnen tegenwoordig weliswaar vele anti-sekteboeken, die echter de principiële fout maken, hun analyse tot de zogenaamde pathologische structuur van de sekte te beperken. Onze maatschappij zou, volgens deze boeken, gezond zijn, alleen de sekte als uitwas niet. Consciëntieus zochten Joel Kramer en Diana Alstad daarom verder en drongen met hun analyse steeds dieper door tot een van de wezenlijke kenmerken van onze maatschappij, met als conclusie dat onze gehele maatschappij aan een soort sociaal virus lijdt: het autoritarisme. Het virus infecteert ons allen diepgaand met een principieel wantrouwen jegens onszelf. Daaruit ontstaat de behoefte dat anderen, autoriteiten, ons de antwoorden voor onze onzekerheden moeten leveren. Een gevaarlijk vicieuze cirkel.

In vroeger tijden hadden de oude religies met hun moraal en hiërarchische structuren zeker geldigheid, stellen zij. Het maakt echter een wezenlijk verschil of iedereen gelooft dat de aarde plat is en daarover religieuze conflicten uitvecht of dat wij, zoals tegenwoordig, met de

Joel Kramer & Diana Alstad

Religies en de huidige behoeften

quantummechanica en de gentechnologie toveren. Dat zijn onverge-lijkbare dimensies. In onze hoogontwikkelde maatschappij, met ons bewustzijn van een heel ander kaliber dan 2000 jaar geleden, dienen wij op zoek te gaan naar een geheel nieuwe moraal. Daarvoor pleiten Kramer en Alstad uit het diepst van hun hart in hun uitstekende boek *The Guru Papers* dat in 1993 in de USA bij Frog Ltd. verscheen, waarvan helaas tot op heden geen Nederlandse vertaling is verschenen.

Joel Kramer studeerde filosofie en psychologie, maar ontdekte dat de academische wetenschap hem niet alle antwoorden gaf die hij zocht. Hij raakte gefascineerd door de leer van KRISHNAMURTI, onderwees zichzelf yoga zonder leraar en werd een bekend yogaleraar. Hij gaf o.a. yogaworkshops in het Esalen Institute. Van hem verscheen in 1983 het boek *The Passionate Mind*.

Diana Alstad studeerde psychologie en doceerde vrouwenstudies aan verschillende universiteiten. In 1972 volgde ze een yoga-workshop bij Joel en vond dat hij het tegendeel van een goeroe was. Een jaar later werden ze een paar. Tegenwoordig leidt zij workshops rond het thema 'de yoga van relaties'. Samen schrijven ze nu aan een volgend boek: *Authoritarianism in Buddhism*.

In jullie boek The Guru Papers schrijven jullie dat onze ideologische en religieuze concepten (bijvoorbeeld christendom, islam, boeddhisme, communisme, New-Age-ideologieën) als onthoudingsmoraal functioneren en daarom autoritair zijn. Kunnen jullie dat uitleggen?

Joel Kramer: Alle belangrijke religies omvatten een moraal van ontzegging en opoffering. Dat betekent dat zij onzelfzuchtigheid boven aan de morele hiërarchie plaatsen en egoïsme negatief beoordelen. Mensen moeten naar onzelfzuchtigheid of egoloosheid streven en hun eigen belangen opgeven. Principieel zijn religies daarom altijd autoritair, want er zullen altijd mensen zijn die bepalen hoe je onzelfzuchtig wordt of dat je te egogericht bent en jezelf niet genoeg opoffert. Als iemand je vertelt hoe, wanneer en waarom je je eigen belangen moet opgeven is dat autoritair.

Diana Alstad: Wij zijn van mening dat het ene niet beter is dan het andere. Als men onzelfzuchtigheid en egoïsme van elkaar isoleert, creëert men polarisatie. We hebben echter een dialectische benadering nodig, die goed en slecht niet in extremen vastlegt, maar ervan uitgaat dat onzelfzuchtigheid en egoïsme beide aspecten van het menselijke potentieel zijn. Ze zijn menselijk en nodig om te overleven.

Het boeddhisme leert ons dat we de bron van werkelijke vrijheid alleen in onszelf kunnen vinden. De boeddhistische traditie heeft daarvoor

'... Alle belangrijke religies
omvatten een moraal van
ontzegging en opoffering ...'

Isolerende verlichting

meditatietechnieken en sociale regels ontwikkeld. Desalniettemin schijnen jullie nogal negatief over het evolutionaire potentieel van de boeddhistische methoden te zijn. Jullie schrijven dat deze ook dualistisch en autoritair zijn. Draagt het boeddhisme, in vergelijking met de westelijke monotheïstische religies, niet juist erg veel positiefs tot ontwikkeling van ons bewustzijn bij?

Joel Kramer: Het boeddhisme en het christendom hebben ook veel positiefs tot de wereldgeschiedenis bijgedragen, maar hun oorsprong ligt duizenden jaren terug en zij beantwoordden vooral aan de behoeften van de mensen van toen. Over het algemeen zijn religies zeer conservatief en moeilijk te veranderen. Ze bieden mensen zekerheid in belangrijke levensvragen. De vraag is echter of deze wereldbeelden ook nog aan onze huidige behoeften beantwoorden. Wij geloven dat dat niet het geval is.

Wij concentreren ons op het boeddhisme, niet omdat het zo'n slechte religie is, maar omdat het in principe nog de beste van de oude wereldbeschouwingen is. Het boeddhisme heeft vele technieken om psychologische inzichten en zelfbewustzijn te verwerven. Om verschillende redenen stellen wij echter de waarde ervan in deze moderne tijd ter discussie.

Het boeddhisme propageert de oude moraal van onzelfzuchtigheid en egoloosheid en verwerpt egoïstische behoeften. Bovendien isoleert het de mensen uit hun sociale omgeving. Boeddhisten zeggen dat men zich alleen kan ontwikkelen en vrij worden door 'naar binnen te gaan', door meditatie. Daarmee negeert men echter externe sociale en maatschappelijke mechanismen. Deze manier van individualisering is de boeddhistische oplossing voor onze huidige problemen. Volgens ons is deze zienswijze juist een deel van het probleem.

Diana Alstad: Verlichting isoleert mensen van elkaar, omdat zij 'naar binnen gaan' en meditatie verheerlijkt. Onder de dekmantel van het eenheidsbewustzijn wordt de verlichte, vaak een mannelijke monnik, als het ideaal van een wijs persoon gezien. Deze heeft dan een bewustzijn verworven, waarin uiterlijke gebeurtenissen zijn geestelijke toestand niet meer beïnvloeden. Deze manier van onthechting heeft mijns inziens vooral met de opvoeding van mannen in het patriarchaat te maken. Het hoogste doel van het boeddhisme is dus een bewustzijns-toestand, waarin de levensgebeurtenissen een mens niet meer beïnvloeden. En dat wordt dan als hoger bewustzijn gedefinieerd. Ik geloof niet dat zoiets tegenwoordig nog als overtuigende en geldige filosofie gezien kan worden.

Joel Kramer: Dat betekent niet dat 'naar binnen gaan' geen waarde heeft of dat verlichting totale onzin is. Veel mensen hebben verlich-

'... Verlichting isoleert mensen van elkaar, omdat zij "naar binnen gaan" en meditatie verheerlijkt ...'

**Mensen zijn nou
eenmaal
onzelfzuchtig én
egoïstisch**

tende ervaringen waardoor zij het mysterie van het leven beter begrijpen.

Diana Alstad: In één opzicht is het boeddhistische verlichtingsideaal ook statisch. Enerzijds zegt het boeddhisme dat alles steeds verandert, anderzijds zegt het echter dat verlichting altijd hetzelfde is. Het is een tijdloos concept.

Het boeddhisme bevat natuurlijk ook waardevolle aspecten. Het oosterse wereldbeeld is volgens mij veel gedifferentieerder dan het monotheïstische. Het heeft een veel verder ontwikkelde psychologie en methoden, waardoor men zich in stresssituaties prettiger kan voelen. Maar innerlijke vrijheid is slechts de ene helft van de dialectiek. De vrijheid van een mens blijkt ook en vooral in sociale relaties. Men kan veel van relaties leren. Het boeddhisme verheerlijkt de methodiek van de meditatie als de hoogste wijsheid, maar dat is slechts één van de mogelijke benaderingswijzen. Veel dingen zijn door relaties of sociale structuren beïnvloed en daarvoor heb je andere methoden nodig.

Ik geloof ook dat veel mensen zich er niet van bewust zijn hoe meditatie ons zodanig kan herprogrammeren dat men in het geloofssysteem gelooft dat de meditatie ontwikkeld heeft.

Joel Kramer: Een boeddhist kan natuurlijk altijd beweren dat wij dit allemaal zeggen, omdat wij persoonlijk nooit de zogenaamde verlichte staat hebben ervaren. Wij zijn van opvatting dat het ideaal van verlichting en onzelfzuchtigheid het probleem is.

De boeddhistische cultuur heeft volgens ons in de 2500 jaar die het al bestaat niet gefunctioneerd. Als je oosterse boeddhistische culturen bezoekt, ervaar je dat een mensenleven daar niet veel waard is. Er komen ook veel geweld in voor en hiërarchische machtsstructuren die al duizenden jaren onveranderd voortbestaan. Wij zijn in dit opzicht erg pragmatisch. Volgens ons is de reden voor dit falen het feit, dat het principieel onmogelijk is aan het ideaal van onzelfzuchtigheid of egoïsmos te voldoen. Mensen zijn nou eenmaal onzelfzuchtig én egoïstisch.

Kunnen jullie verklaren waarom het boeddhisme nu in de jaren negentig in het Westen zo populair is?

Diana Alstad: Het boeddhisme heeft een aantal waarden en methoden die erg effectief zijn in onze consumptiemaatschappij. Veel mensen zijn overstressed en kunnen zich slecht ontspannen. Het is een soort tegengif. De media, de televisie en ons werk produceren heel veel uiterlijke prikkels en het boeddhisme biedt mensen de mogelijkheid om zichzelf te vinden. Maar dat is slechts een reactieve oplossing, een reactie op onze consumptiemaatschappij. Uiteindelijk betekent medita-

Autoritaire goeroes

tie, het onthechten van materiële zaken, niet de laatste wijsheid, en het kan onze moderne problemen ook niet oplossen. Het is een tijdelijke reactie.

Joel Kramer: Het boeddhisme is veel gedifferentieerder dan het monotheïsme en daardoor voor moderne intelligente mensen veel aantrekkelijker. Het monotheïsme is zo overduidelijk autoritair, doordat het beweert de absolute kennis te bezitten en iedereen voorschrijft wat hij moet doen.

Bovendien kan het boeddhisme de moderne wetenschap en moderne ervaringen integreren. Het is echter veel eenvoudiger zich tot een voor-gestructureerde filosofie te wenden, dan in een gecompliceerde wereld steeds weer zelf de zin van het leven te moeten ontdekken.

Diana Alstad: Bovendien zijn veel mensen door de talloze goeroeschandalen gedesillusioneerd. Velen van hen waren hindoe- of yoga-goeroes en men denkt waarschijnlijk dat het boeddhisme als religie veiliger is. Als religie heeft het een traditie en de leraren zijn daaraan gebonden. In de praktijk zijn er echter ook veel schandalen met boeddhistische goeroes geweest.

Mensen hebben een religieuze impuls en in zeker opzicht betekent voor westerlingen de hang naar oosterse religies de laatste hoop dat een traditionele religie nog levensvatbaar is.

Jullie schrijven dat er verschillende typen goeroes bestaan met verschillende trucs en methoden, die wederom verschillende mensen aantrekken. Kunnen jullie enkele voorbeelden noemen?

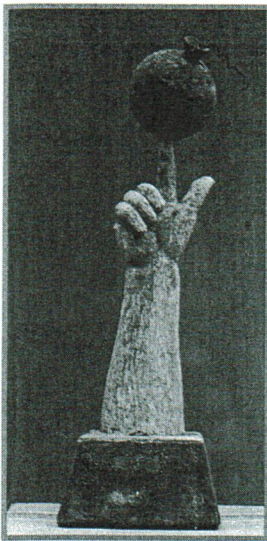
Diana Alstad: Sommige goeroes prediken vrije seksualiteit, enkele goeroes prediken zelfs geweld, er zijn vaderlijke goeroes, intellectuele goeroes en devote goeroes. Allen verschillen in stijl, smaak en benadering, maar allen hebben zij een principiële overeenkomst en een basis-truc. Hun boodschap is in wezen: 'Ik weet iets wat jij niet weet. Dat is het belangrijkste wat er bestaat in het leven en je kunt het slechts via mij verwerven. Daarvoor moet je je aan mij overgeven; dat is noodzakelijk voor de overdracht van informatie.'

De intelligentste goeroes zeggen: 'geef je nooit aan iemand over, het antwoord is in jezelf', maar dan hebben ze allerlei andere trucs en methoden om de overgave non-verbaal te creëren.

Als de goeroe uitgedaagd wordt kan hij bijvoorbeeld de volgende truc toepassen: hij speelt de vraag aan de vraagsteller terug en probeert hem zo het gevoel te geven dat hij een probleem heeft.

Een andere truc is dat hij verschillende mysterieuze visioenen en ervaringen gebruikt die hij zogenaamd gehad heeft. Zo zijn er heel, heel veel trucs.

DE 'AUTORITEIT' VAN DE GOEROE

'... Oosterse religies: de laatste hoop dat een traditionele religie nog levensvatbaar is...'

Van marxisme naar spiritualiteit

Zijn alle goeroes en spirituele leraren autoritair? En wat is het drama van de goeroe?

Joel Kramer: De relatie goeroe – volgeling, zoals deze formeel gestructureerd is, is in essentie autoritair. Maar of alle spirituele leraren autoritair zijn kunnen wij niet zonder meer bepalen. Mensen kunnen altijd wat van elkaar leren. Niet alle leraren zijn dus noodzakelijkerwijs autoritair.

De dramatiek van de goeroe heeft met overgave te maken. De gevoelens die door overgave opgewekt worden en de gevoelens die ontstaan door het feit dat volgelingen denken dat ze zich in de nabijheid van deze goddelijke energie bevinden, stimuleren en motiveren hen. Als een goeroe mensen zover krijgt zich helemaal aan hem over te geven, kan hij hun conditionering op alle niveaus beïnvloeden met één uitzondering: hij kan niet hun neiging en behoefte beïnvloeden, van een autoriteit te willen horen wat ze moeten doen. Dat verandert niet.

Diana Alstad: De goeroe verandert het zeker niet, want dat is niet in zijn belang.

Waarom is het zo moeilijk spirituele volgelingen van het onmiskenbare feit te overtuigen dat goeroes ook een egoïstische kant en eigenbelangen hebben? Het is zo overduidelijk dat een goeroe ook een mens is.

Diana Alstad: Het antwoord is simpel. Men kan zich alleen aan een goeroe overgeven als men gelooft dat hij puur en niet zelfzuchtig is. Anders zou een volgeling hem niet kunnen vertrouwen. Volgelingen moeten geloven dat de goeroe onzelfzuchtig is. Als ze zouden zien dat dat niet het geval is, zouden ze geen volgeling kunnen zijn.

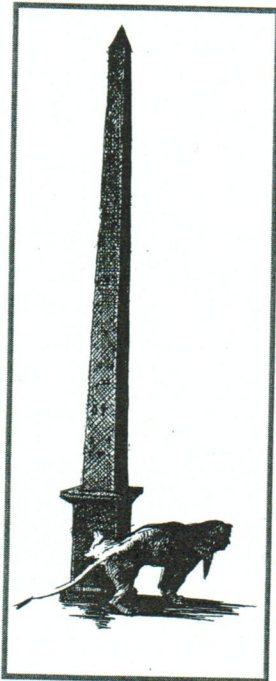
Jullie schrijven dat veel mensen, die door het veranderingspotentieel van het marxisme gedesillusioneerd zijn, hun utopische hoop naar het spirituele terrein verlegd hebben. Is dat een intelligente keuze?

Joel Kramer: Het is relatief eenvoudig om van het marxisme naar de spiritualiteit over te gaan, omdat spiritualiteit hetzelfde morele kader heeft als het marxisme. In meerdere opzichten is het marxisme een sociale uitdrukking van een onzelfzuchtigheidsmoraal, die zegt: 'de groep gaat voor het individu'. Als men de groep vóór het individu plaatst zal er altijd een kleine groep mensen zijn, die definiëren wat goed is voor de groep en hen er desnoods met geweld toe zal dwingen te gehoorzamen. Zo heeft het communisme gefunctioneerd en veel mensen raakten gedesillusioneerd. Om dan naar een meer individualistische, spirituele vorm van onzelfzuchtigheid over te gaan is betrekkelijk eenvoudig.

Of dat een intelligente verandering is? De spiritualiteit waar men naar

Het dialectisch perspectief

'... De huidige generatie ('Generation X') zegt dat autoriteiten hen niet interesseren ...'

toe gegaan is, is niet zo veel anders dan het communisme dat men achtergelaten heeft. En ik geloof dat men ook daardoor weer gedesillusioneerd zal worden.

Diana Alstad: Beide zijn ook utopisch. Als men over een sociale verandering gedesillusioneerd is, proberen mensen veelal zichzelf vanbinnen te veranderen. Dat is een soort natuurlijke reactie.

Jullie schijnen de evolutie van het bewustzijn nogal negatief te beoordelen, alsof een hoger abstractieniveau alleen maar een groter machtpotentieel betekent. KEN WILBER beschrijft bijvoorbeeld juist dat ons perspectief ruimer wordt naarmate het abstractieniveau van ons bewustzijn toeneemt. In elke hogere fase kunnen mensen meer zienswijzen van andere culturen begrijpen en integreren en zo steeds meer conflicten vermijden. Waarom denken jullie zo negatief over hogere abstractieniveaus?

Joel Kramer: Wij denken niet negatief over hogere abstracties. Wij zijn alleen van mening dat hogere abstractieniveaus een dubbele werkelijkheid hebben. Enerzijds verruimen ze inderdaad vaak ons perspectief en het begrip, maar anderzijds nemen ook de controle- en machtsmogelijkheden toe. Ons denken verschilt in dit opzicht sterk van Ken Wilber. Met ons concept kunnen wij de dualiteit van deze evolutionaire ontwikkeling naar een hogere abstractie zien. Het is belangrijk dat men beide kanten ziet, de verruimende en de machtige kant. Dit dialectische perspectief is noodzakelijk voor het menselijk bewustzijn. Abstractie is niet zonder meer een stap voorwaarts. Als mensen meer macht hebben, zullen ze deze ook geregeld tegen elkaar misbruiken. In de zogenaamde primitieve culturen vind je bij lange na niet zoveel machtsmisbruik als in de zogenaamde ontwikkelde culturen. En zodra een abstractie eenmaal ontwikkeld is, wordt het erg moeilijk niet in deze abstractie te denken.

Diana Alstad: Wij zijn het met Wilber eens dat het evolutionair is hogere abstractieniveaus te ontwikkelen, omdat dat overeenkomt met de structuur van het menselijke brein. Maar volgens ons propageert Wilber uiteindelijk een traditionele zienswijze, de boeddhistische, en probeert hij deze er moderner uit te laten zien, door haar met onze westerlijke wetenschap samen te voegen.

Door de culturele revolutie van de jaren zestig zijn veel autoritaire structuren en ideologieën ineengestort. We leven in een andere wereld dan 30 jaar geleden. De jaren zestig-generatie heeft tegen autoriteiten gevochten en had gepolitiseerde identificaties. De huidige generatie ('Generation X') zegt dat autoriteiten hen niet interesseren en dat ze

Tweezijdige globalisering

*'... Internet en computer-
netwerken zetten de macht
van autoriteiten
onder druk ...'*

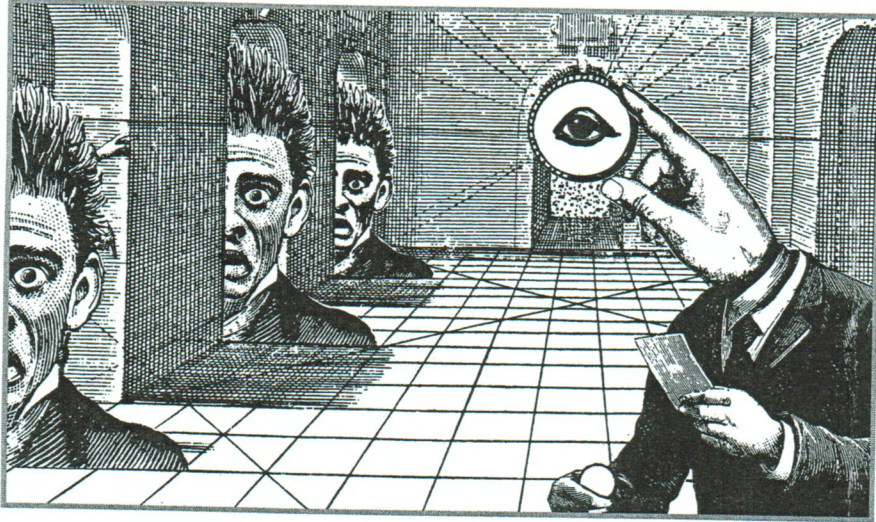
vooral veel lol willen maken. Diverse 68-ers vinden dat Generation X apolitiek is en slechts consumptiegoederen consumeert. Dat lijkt me een klassiek generatieconflict. Hoe denken jullie daarover?

Diana Alstad: Ik denk dat ook veel mensen uit de jaren zestig vooral veel plezier wilden maken en dat beide generaties tegen autoriteiten zijn. Ze drukken zich slechts verschillend uit. Misschien was de jaren zestig-generatie idealistischer; een aantal van hen heeft een psychedelische weg gevolgd en anderen een politieke weg. Zelfs degenen die de psychedelische weg kozen, dachten dat die de wereld zou veranderen. De huidige Generation X is misschien cynischer en wantrouwender, maar ook minder naïef, geloof ik. Wat anderen als apathie beschouwen zou wel eens het enig juiste kunnen zijn, dat tegenwoordig zinvol is, namelijk genieten en dingen doen waardoor je je goed voelt in een gecompliceerde en onprettige wereld. Ik heb het idee dat hier veel vooroordelen in het spel zijn. Een generatieconflict betekent dat de ene generatie de andere neerhaalt in plaats van te proberen haar te begrijpen. Als een ideologie ineens stort is de eerste natuurlijke en noodzakelijke menselijke reactie apathie, narcisme, hedonisme en materialisme. Al deze reacties zijn met negatieve oordelen belast. De geschiedenis is echter nog niet ten einde. De huidige generatie heeft nog geen weg gevonden zich politiek te mobiliseren.

Jullie perspectief om het autoritarisme te overwinnen houdt in dat wij onze gespleten psyche moeten transcenderen en een werkelijk zelfbewustzijn verwerven. Dat is toch een uiterst psychologisch idee? Mensen veranderen niet alleen doordat ze over zichzelf nadenken; ze veranderen in een sociaal en maatschappelijk kader. En juist deze culturele en sociale structuren zijn volop in verandering in de huidige globalisering. Heeft deze globalisering van onze culturele en sociale structuren niet tot gevolg dat het voor autoritaire tendensen moeilijker wordt macht uit te oefenen? Onze communicatiestructuren zijn tegenwoordig zo gecompliceerd dat geen autoritaire instantie ze nog succesvol kan controleren.

Diana Alstad: Ik geloof niet dat ons standpunt vooral psychologisch is. Wij combineren de invloed van sociale structuren, ideologieën en geloofsovertuigingen op het individu. Wij onderzoeken waarom de meeste mensen een gespleten psyche hebben. Belangrijke trends, zoals nu bijvoorbeeld het Internet en computernetwerken, zetten de macht van autoriteiten onder druk en dat is een goede zaak. Wij beweren niet eenvoudigweg dat innerlijke groei de wereld zal veranderen. Dat is veeleer de boeddhistische agenda. Wij onderzoeken waarom en hoe mensen manipuleerbaar zijn en hoe de maatschappij dat versterkt.

'... Het is niet zonder belang dat sommige regeringen het Internet proberen te controleren. Het grote gevecht op deze planeet vindt tegenwoordig plaats met de menselijke geest als inzet ...'

Het boek:

The Guru Papers : Masks of Authoritarian Power
Joel Kramer, Diana Alstad
Paperback, North Atlantic Books 1993
ISBN: 1883319005

Joel Kramer: Het is niet zonder belang dat sommige regeringen het Internet proberen te controleren. Het grote gevecht op deze planeet vindt tegenwoordig plaats met de menselijke geest als inzet. Aangezien nieuwe informatie zeer snel toeneemt, wordt controle steeds moeilijker, maar dat vermindert het belang van macht en autoriteit niet. Dat ziet men ook ten aanzien van het Internet in Amerika en in Europa. Wij beschouwen het innerlijke, het psychologische, en het uiterlijke, het sociale, maatschappelijke, niet als van elkaar gescheiden. Wij zien deze als een dualiteit, met een sterke samenhang. Enerzijds bemoeilijkt de globalisering een autoritaire controle, anderzijds vergemakkelijkt en vergroot zij juist de machtsmogelijkheden. Veel informatie over mensen wordt in computerdatabanken opgeslagen en bedreigt de privé-sfeer. Globalisering is, zoals veel invloedrijke zaken, een tweesnijdend zwaard.